

Інше

Коломієць Михайло Вікторович

студент

Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого

**ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ ЩОДО ОСНОВНИХ ЗАВДАНЬ,
ОРГАНІЗАЦІЙНОЇ СТРУКТУРИ, ОСОБЛИВОСТЕЙ ВЗАЄМОДІЇ З
ІНШИМИ ДЕРЖАВНИМИ ОРГАНАМИ І ГРОМАДЯНСЬКИМ
СУСПІЛЬСТВОМ СЛУЖБИ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ І СЛУЖБИ
БЕЗПЕКИ ВЕЛИКОЇ БРИТАНІЇ**

***Анотація.** Проведено порівняльний аналіз щодо основних завдань, організаційної структури, особливостей взаємодії з іншими державними органами і громадянським суспільством служби безпеки України і Служби безпеки Великої Британії.*

***Ключові слова:** Служба безпеки України, Служба безпеки Великої Британії, організаційна структура СБУ.*

Служба безпеки України є спеціально уповноваженим органом України у сфері контррозвідувальної діяльності. Метою контррозвідки є своєчасне запобігання, виявлення та запобігання зовнішнім та внутрішнім загрозам безпеці України, припинення розвідки, терористичного та іншого незаконного втручання спецслужб іноземних держав, а також організацій, груп та окремих осіб у державну безпеку України та причини їх виникнення.

У Великобританії, як і в багатьох інших країнах світу, не існує єдиної централізованої системи органів національної безпеки. Умовно їх можна поділити на органи, які ведуть розвідувальну і контррозвідувальну діяльність.

Аналіз напрацювань вітчизняних науковців, котрі займалися розробкою питань забезпечення національної безпеки й обороноздатності (В. Богуцький, Є. Григоренко, А. Дацюк, О. Коломоєць, М. Тищенко, О. Полтораков, В. Садовський), дозволяє констатувати недостатній рівень висвітлення зарубіжного досвіду діяльності уповноважених органів і служб у напрямі забезпечення національної безпеки й оборони.

Метою є порівняльний аналіз щодо основних завдань, організаційної структури, особливостей взаємодії з іншими державними органами і громадським суспільством Служби безпеки України та Служби безпеки Великої Британії.

Порівняльний аналіз розпочнемо з Великобританії. Найбільш часто вживається при позначенні розвідувальних служб Сполученого Королівства назву «Сікрет Інтеллидженс Сервіс» (або просто «Інтеллидженс Сервіс») також носить збірний характер і є системою органів, що діють в рамках Міністерства оборони (військова розвідка) та Міністерства закордонних справ (МІ 6 і Відділ інформації - раніше Інформаційно-дослідницький відділ. Абревіатура МІ 6 (як і МІ 5) походить від назви «Military Intelligence», тобто «військова розвідка». Це анахронізм, що зберігся з тих часів, коли розвідувальні органи перебували в системі військового міністерства). Сюди ж можна віднести Штаб урядового зв'язку, що представляє собою аналог Агентства національної безпеки США. Штаб займається збором, обробкою і аналізом інформації оборонного, дипломатичного та приватного характеру, переданого по радіо, телексом, телетайпом, телефоном, електронною поштою або засобами мікрохвильовій зв'язку.

До контррозвідувальних органів належать служба МІ5 і Особливе відділення Відділу розслідування злочинів (Відділ «С») Скотланд-Ярду (т. Е. Лондонської поліції). Відділи безпеки існують також майже у всіх міністерствах і відомствах Великобританії.

Особливе відділення, засноване ще в 1883 році, займається збором і узагальненням інформації про всякого роду «небажаних» осіб, веде зовнішнє спостереження за іноземцями та охоронне спостереження за оборонними об'єктами, атомними електростанціями і т.д. Особливе відділення виконує також слідчі функції у справах про національну безпеку, по суті, будучи «слідчим апаратом контррозвідки, виконавчим знаряддям МІ 5»[1].

Методи і форми роботи названих органів національної безпеки досить добре відомі дослідникам за цілою низкою книг і публікацій відкритого характеру [1].

Перший і поки єдиний акт такого роду було прийнято 27 квітня 1989 року. Вже з його назви - Закон про Службу безпеки 1989 року (ст. 5) - предметом нормативного регулювання є далеко не всі спеціальні служби Сполученого Королівства, а тільки Служба безпеки МІ5.

Основні положення Закону багато в чому відтворюють статті Інструкції державного секретаря внутрішніх справ від 24 вересня 1952 року, що вважалася до недавнього часу головним документом, регламентував діяльність Служби безпеки Великобританії. Так, якщо, згідно з Інструкцією, завдання МІ5 складалася в «захисті Королівства від внутрішньої і зовнішньої небезпеки, що виникає внаслідок спроб шпигунства і саботажу або внаслідок дій осіб і організацій незалежно від того, чи прямує діяльність, яку можна вважати підривної, зсередини країни або з-за її меж », то ст. 1 Закону доповнює список таких «небезпек» тероризмом, який став за кілька десятиліть після видання Інструкції невід'ємною рисою внутрішньополітичної обстановки в Великобританії. Та ж стаття конкретизує основні напрямки підривної діяльності як: а) спрямовані на підрив парламентської демократії політичними, економічними і насильницькими засобами і як б) ініційований з-за кордону підрив економічного добробуту Сполученого Королівства.

Закон повторює положення Інструкції про покладання відповідальності за діяльність МІ5 на генерального директора, який призначається державним секретарем внутрішніх справ і щорічно звітує про роботу перед прем'єр-міністром і державним секретарем. У разі необхідності генеральний директор має право прямого доступу «в будь-який час» до прем'єр-міністра і державного секретаря внутрішніх справ (ст. 2) [1].

На відміну від Інструкції 1952 Закон 1989 року передбачає нагляд за діяльністю МІ5. Його здійснює Уповноважений (комісар) у справах Служби безпеки і трибунал по розгляду неправомірних дій Служби.

Уповноважений призначається самим прем'єр-міністром з числа осіб, які займають або займали «високий судовий пост». Комісар має доступ до всього обсягу інформації, що стосується діяльності МІ 5.

Поліція лондонського Сіті, відповідальна за забезпечення безпеки фінансового центру столиці Великобританії, неодноразово ставав мішенню терористів, реалізує Проект «Гріффін». Британський проект Гріффін - один з кращих в Європі.

Його основні компоненти:

- дні оповіщення місцевої поліції, коли співробітників приватних служб безпеки навчають виявляти ознаки спостереження за об'єктами, як потенційними мішенями терористів, реагувати і доповідати про підозрілі операції;
- інтернет курси підвищення кваліфікації;
- регулярно спілкування між поліцією і співробітниками служб безпеки, конференц-зв'язок, SMS-повідомлення або повідомлення електронної пошти;
- екстрене посилення: співробітники приватних служб безпеки, які пройшли навчання в рамках проекту «Гріффін», можуть залучатися поліцією при можливих інциденти [2].

Проект «Гріфін» реалізується приблизно в половині підрозділів поліції Великобританії, а також в портах і аеропортах, в яких є фахівці з безпеки. Проектом зацікавилися в Сполучених Штатах, Австралії і Сінгапурі. Слоган ініціативи звучить наступним чином: «Проект «Гріфін»: захистіть себе, свій персонал, свій бізнес і своє співтовариство!»

Проект «Гріфін» є національною ініціативою щодо підвищення обізнаності про боротьбу з тероризмом для бізнесу, розробленої для захисту міст і громад Великобританії від загрози тероризму. Загроза тероризму серйозна, але важливо тримати її в перспективі.

Так, відповідно до Стратегії національної безпеки України «реформування та розвиток розвідувальних, контррозвідувальних і правоохоронних органів України має здійснюватися на основі принципів верховенства права, патріотизму, компетентності, департизації, доцільної демілітаризації, координації та взаємодії, розподілу завдань і усунення дублювання функцій, демократичного цивільного контролю та прозорості». Згідно зі Концепцією розвитку сектору безпеки і оборони України реформування СБУ має здійснюватися, зокрема шляхом «зміни правових, організаційних та інших засад функціонування Служби безпеки України з урахуванням сучасного досвіду діяльності спецслужб держав - членів ЄС та НАТО, демократичних перетворень у суспільстві, інтеграційного курсу України в європейський і євроатлантичний економічний, політичний та безпековий простір» [3].

Вивчення іноземного досвіду вказує на те, що у більшості розвинених країни співробітники розвідувальних та контррозвідувальних служб не є військовослужбовцями (винятки можуть складати спеціалізовані служби – військова розвідка або військова контррозвідка внаслідок того, що вони у багатьох випадках є складовими військових відомств).

Підсумовуючи зазначимо, що Служба безпеки Великобританії, більш відома як MI5, була заснована в 1909 р. Під час свого розвитку ця служба

відігравала ключову роль у забезпеченні національної безпеки своєї країни. Вона виступала проти закордонних спецслужб різних країн, викривала та нейтралізувала їхніх агентів, боролася з терористичною загрозою різного походження. Досвід, традиції, підходи до роботи та принципи цієї служби формувалися під час двох світових воєн, протистояння під час холодної війни, секретних служб Радянського Союзу та його союзників, ірландських та міжнародних терористичних організацій. Сьогодні це високопрофесійна спеціальна служба, призначена для забезпечення безпеки країни. Основне призначення спецслужб демократичних країн - захист національної безпеки від загроз розвідки та підривної діяльності іноземних спецслужб, тероризму, диверсій; благополуччя та спосіб життя від зовнішніх загроз; підтримка діяльності інших правоохоронних органів. Реформа (розвиток) Служби безпеки України є одним із пріоритетів всебічної реформи української держави та важливим завданням на шляху до європейської інтеграції нашої держави. Цей процес має здійснюватися з урахуванням демократичних перетворень в українському суспільстві, на основі сучасного досвіду спецслужб ЄС та країн-членів НАТО.

Література

1. Мінаєв В. Розвідка і контррозвідка Великобританії. Х., 2012. С. 210.
2. Горбатенков О. Є. Кібертероризм як злочин міжнародного характеру. *Молодий вчений*, 2018. № 18. С. 217-218.
3. Володимир Зеленський затвердив Стратегію національної безпеки України. URL: <https://www.president.gov.ua/news/volodimir-zelenskij-zatverdiv-strategiyu-nacionalnoyi-bezpek-63577>